

VIHAPUHE – OIKEA UHKA VAI TURHAA HYSTERIAA?

Retorinen analyysi vihapuheen käsitteestä ja siihen suhtautumisesta eduskunnan täysistunnossa 24.6.2020

Miia Tikka
Kandidaatintutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Humanistis-
yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta: Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos: Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä: Miia Tikka	
Työn nimi: Vihapuhe – oikea uhka vai turhaa hysteriaa? Retorinen analyysi vihapuheen käsitteestä ja siihen suhtautumisesta eduskunnan täysistunnossa 24.6.2020	
Oppiaine: Valtio-oppi	Työn tyyppi: Kandidaatintutkielma
Aika: Kevät 2021	Sivumäärä: 32 + 1 liite
Ohjaaja: Vasileios Syros	
Tiivistelmä Tässä tutkielmassa tarkastelin vihapuheen käsitettä ja vihapuheeseen suhtautumista eduskunnan täysistunnossa 24.6.2020, jolloin käsiteltiin kansanedustaja Juha Mäenpään syytesuojan purkua. Tutkimuskysymykset olivat: 1) Millainen suhde vihapuheen käsitteellä on kiihottaminen kansanryhmää vastaan -rikosnimikkeeseen? 2) Kuinka vihapuheeseen suhtaudutaan? Aineistona toimi eduskunnan täysistunnon pöytäkirja. Analysoin sitä retorisen analyysin avulla. Tutkimuksessani selvisi, että vihapuhe-käsitteen suhde kiihottaminen kansanryhmää vastaan -rikosnimikkeeseen on epäselvä, ja se määrittyy kansanedustajien keskuudessa eri tavoin. Käsitteet ymmärretään joko lähes synonyymeinä, melkein erillisinä tai sisäkkäisinä. Joidenkin kansanedustajien puheessa esiintyy epäjohtonmukaisesti erilaisia käyttötapoja. Vihapuhesuhtautumisen voi jakaa kolmeen ryhmään: torjuvaan, puolustavaan ja varovaiseen suhtautumiseen. Torjuvassa suhtautumisessa vihapuhe nähdään uhkana yhteiskunnalle ja ihmisille. Vihapuheen pelätään kaventavan kohteiden sananvapautta. Puolustavassa suhtautumisessa vihapuhe-käsite nähdään poliittisena välineenä väärää mieltä olevien sanan- ja mielipiteenvapauden rajoittamiselle. Varovainen suhtautuminen yhdistää kahden muun piirteitä. Siinä paheksutaan vihapuhetta, mutta suhtaudutaan varovasti sananvapauden rajoittamiseen. Varovaiseen suhtautumiseen liittyy olennaisesti lainsäädännön painottaminen ja halu depolitisoida vihapuhekeskustelu oikeudelliseen kontekstiin. Tulosten valossa näyttää siltä, että vihapuheen ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan -rikosnimikkeen välinen suhde sekä molempien käsitteiden olemus ovat epäselviä lainsäädännölliselläkin tasolla. Asiaan olisi hyvä saada täsmennystä ja poliittinen yhteisymmärrys. Lainsäädännön muuttaminen voi olla tarpeen.	
Asiasanat: Vihapuhe, kiihottaminen kansanryhmää vastaan, retoriikka, käsitykset, politiikka, eduskuntakäsittely	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KÄSITTEET JA AIEMPI TUTKIMUS	3
2.1	Vihapuhe käsitteenä	3
2.2	Vihapuhe ilmiönä.....	4
2.3	Kiihottaminen kansanryhmää vastaan	6
2.4	Sananvapaus	7
3	AINEISTO JA METODI	8
3.1	Aineiston esittely	8
3.2	Tutkimuskysymykset ja analyysin lähtökohdat.....	9
3.3	Retorinen analyysi	9
4	ANALYYSI	12
4.1	Kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja vihapuhe	12
4.2	Vihapuheeseen suhtautuminen	15
4.2.1	Torjuva suhtautuminen	16
4.2.2	Puolustava suhtautuminen	19
4.2.3	Varovainen suhtautuminen	24
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	27
	LÄHTEET	30
	LIITE 1	33

1 JOHDANTO

Vihapuhe on jo monta vuotta pinnalla ollut ilmiö ja trendisana, josta keskustellaan ahkerasti mediassa (ks. esim. Korkala & Laakkonen 2021; Raita-aho 2021). Vihapuhe nähdään erityisesti sosiaalisen median ja internetin keskustelufoorumien ongelmana, mutta se on löytänyt tiensä myös politiikkaan ja eduskunnan täysistuntosaliin. Tuoreimpana huolenaiheena on ollut vihapuheen ja häirinnän haitallinen vaikutus poliittiseen osallistumiseen, mutta kasvava ilmiö herättää huolta myös muiden negatiivisten vaikutustensa takia. Vihapuheen voi mieltää verbaaliseksi väkivallaksi, sillä se voi aiheuttaa uhrissa monenlaisia psyykkisiä ja fyysisiä oireita (Saresma, Pöyhtäri, Kosonen, Haara & Knuutila 2020, 18-20). Tämän lisäksi se vaikuttaa sivullisiin ja yhteiskuntaan.

Eri toimijat niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin vaativat toimia vihapuheen kitkemiseksi. Kansainvälisesti katse on kohdistettu erityisesti Facebookin, Twitterin ja Youtuben kaltaisiin yrityksiin, joiden koetaan olevan ainakin osittain vastuussa sosiaalisessa mediassa leviävästä vihapuheesta. Nämä yritykset ovat vapaaehtoisesti allekirjoittaneet Euroopan unionin laatimat eettiset periaatteet, joiden mukaan käyttäjien tekemät raportit tulee käsitellä nopeasti ja sääntöjen vastainen sisältö tulee poistaa mahdollisimman pian. (Euroopan komissio 2020.) Tämän lisäksi muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön peräänkuulutetaan. Suomessa vihapuhetta ei ole kirjattu rikoslakiin, mutta se voi olla rangaistavaa täyttäessään esimerkiksi kansanryhmää vastaan kiihottamisen tunnusmerkistön. Viime aikoina on kuitenkin keskusteltu siitä, tulisiko vihapuheesta tehdä lainsäädäntöön oma pykälänsä, jotta vihapuheeseen puuttuminen olisi tehokkaampaa ja vastaisi paremmin kansainvälisiä vaatimuksia (ks. esim. Hopsu 2021).

Aiheeseen liittyvää keskustelua ja päätöksentekoa hankaloittaa kuitenkin se, ettei vihapuheesta ole olemassa selkeää ja tarkkarajaista määritelmää (Ruotsalainen 2017, 181–188.). Tämän lisäksi vihapuhe liittyy vahvasti sananvapauteen ja sen rajoihin, joita vihapuhe venyttää ja haastaa. Sananvapaus on länsimaisen demokratian vahvimpia perusoikeuksia, joita voidaan rajoittaa vain raskain perustein. Vihapuheeseen puuttuminen ei siis ole yksiselitteistä tai helppoa, vaan hyvin tapauskohtaista. Keskustelu vihapuheesta liittyy aina väistämättä sananvapauteen tavalla tai toisella, ja vihapuheeseen puuttuminen herättää erilaisia tunteita ja mielipiteitä. Sananvapauden lisäksi vihapuhe usein liitetään yleisessä

keskustelussa sekä tieteellisessä tutkimuksessa populismin, nettikiusaamisen, viharikollisuuden ja rasismien kaltaisiin ilmiöihin.

Tässä tutkielmassa tarkastelen retorisen analyysin kautta sitä, miten vihapuheesta Suomen politiikassa puhutaan ja miten siihen suhtaudutaan. Aineistonani käytän eduskunnan pöytäkirjaa täysistunnosta, joka pidettiin 24.6.2020. Täysistunto käsitteli sitä, antaako eduskunta valtakunnansyyttäjälle luvan syyttää perussuomalaisten kansanedustaja Juha Mäenpäättä kansanryhmää vastaan kiihottamisesta. Syytesuojakeskustelu toimii tutkimuksessani esimerkkinä vihapuhekeskustelusta, mutta aineistosta ilmenee myös yleisempiä kannanottoja vihapuheeseen. Tutkin sitä, millainen suhde vihapuheeseen on kiihottaminen kansanryhmää vastaan -rikosnimikkeeseen aineiston perusteella. Tämän lisäksi tutkin vihapuheeseen suhtautumista muun muassa sananvapauden näkökulmasta.

Tutkimukseni rakenne on seuraava. Aluksi käsittelen vihapuhetta, kiihottamista kansanryhmää vastaan sekä sananvapautta lainsäädännön ja aiemman tutkimuksen valossa. Tämän jälkeen kerron tarkemmin aineistostani sekä käyttämästäni metodologiasta ennen kuin siirryn itse analyysiin. Lopuksi käyn läpi johtopäätökset ja pohdin lyhyesti tutkimustulosten merkitystä sekä mahdollisia jatkotutkimuskohteita.

2 KÄSITTEET JA AIEMPI TUTKIMUS

2.1 Vihapuhe käsitteenä

Vihapuhe käsitteenä on hyvin vaikeasti määriteltävä, eikä yhteisesti hyväksyttyä ja kattavaa määritelmää ole. Käsite itsessään on voimakkaasti politisoitunut, ja se saa uusia merkityksiä ja määritelmiä niin julkisessa kuin arkisessakin keskustelussa. (Ruotsalainen 2017, 181–188.) Yksi määrittelyn ongelmakohtista on se, mikä on vihapuhetta ja mikä ei ole. Terminä *vihapuhe* on hieman hämäävä, vaikka se kuvaakin ilmiötä hyvin: vihapuheen taustalla on usein vihaa ja se myös herättää voimakkaita tunteita (Waldron 2012, 34–35). Kaikki vihainen puhe ei kuitenkaan ole vihapuhetta, eikä vihapuhe välttämättä ole vihaista tai tunteellista sen loukkaavasta tarkoituksesta huolimatta (Knuutila, Kosonen, Saresma, Haara & Pöytäri 2019, 11). Rajan vetäminen on siis hyvin vaikeaa. Toinen oleellinen ongelma liittyy sanan- ja mielipiteenvapauteen sekä siihen, millainen vihapuhe ylittää nämä perusoikeudet ja on rikosoikeudellisesti rangaistavaa. Tätä käsittelemme tarkemmin myöhemmissä osioissa.

Globaalissa ja erityisesti eurooppalaisessa viitekehyksessä Euroopan unionin ja Yhdistyneiden kansakuntien kaltaiset ylikansalliset instituutiot ja organisaatiot ovat tärkeitä toimijoita vihapuheen ympärillä käytävässä keskustelussa. Kenties tunnetuin ja viitatuin vihapuheen määritelmä löytyy Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksesta:

”Vihapuhetta ovat kaikki ilmaisumuodot, jotka levittävät, lietsovat, edistävät tai oikeuttavat etnistä vihaa, ulkomaalaisvastaisuutta, antisemitismia tai muuta vihaa, joka pohjautuu suvaitsemattomuuteen. Tämä koskee niin aggressiivista, suvaitsematonta kansallismielisyyttä kuin vähemmistöjen, siirtolaisten ja siirtolaistaustaisten ihmisten syrjintää ja vihamielisyyttä heitä kohtaan.” (Euroopan neuvoston ministerikomitea 1997, suomentanut Korhonen, Jauhola, Oosi & Huttunen 2016, 22)

Vuonna 2008 EU tarkensi lainsäädännössään laittoman vihapuheen olevan julkista yllyttämistä väkivaltaan tai vihaan perustuen rodun, ihonvärin, uskonnon, taikka etnisen tai kansallisen taustan kaltaisiin ominaisuuksiin (Euroopan unionin neuvosto 2008). Huomattavaa on se, että tämä määritelmä painottaa rassistista ja uskontoon liittyvää vihapuhetta, mutta jättää ulkopuolelle monia muita vihapuheen kohteeksi tyypillisesti asetettuja ominaisuuksia.

Omassa lainsäädännössään jäsenmaat voivat halutessaan laajentaa laittoman vihapuheen määritelmää koskemaan sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen ja vammaisuuden kaltaisia ominaisuuksia. Näin ei kuitenkaan kaikissa maissa ole. (Kopytowska & Baider 2017, 139.) Suomessa huomioon on otettu seksuaalinen suuntautuminen ja vammaisuus (Poliisi). Keskustelua on herätelty myös siitä, tulisiko sukupuoli vihamotiivina ottaa huomioon rikosta raskauttavana tekijänä (ks. esim. STT 2021). Taustalla ovat havainnot siitä, että naiset joutuvat miehiä huomattavasti useammin vihapuheen kohteeksi. Naisiin kohdistuva vihapuhe on myös uhkaavampaa. (Saresma ym. 2020, 23.)

Akateemisessa tutkimuksessa vihapuheen määritelmät ovat yleensä hyvin samansuuntaisia EU:n määritelmien kanssa, mutta ne saattavat olla suppeampia, laajempia tai tiettyyn näkökulmaan painottuneita. Esimerkiksi Jeremy Waldron (2012, 27) tarkastelee teoksessaan *The Harm in Hate Speech* vihapuhetta erityisesti etnisiin ja uskonnollisiin vähemmistöihin kohdistuvana, syvää epäkunnioitusta, vihaa ja halveksuntaa ilmaisevana puheena ja julkaisuina. Tämän tyypillisen, etniseen ja uskonnolliseen taustaan keskittyvän lähestymistavan ohella vihapuhetta tutkitaan myös muista näkökulmista. Esimerkiksi Knuutila ym. (2019, 10–11) määrittelevät, että vihapuhe on ”halventavia, uhkaavia tai leimaavia ilmaisuja, jotka liittyvät joko puheen kohteen henkilökohtaisiin ominaisuuksiin tai joiden taustalla on suvaitsemattomuus”. Tässä henkilökohtaiset ominaisuudet ovat uskonnon ja etnisen taustan lisäksi laajennettu koskemaan muun muassa ikää, seksuaalista suuntautumista ja sukupuolta. Vihapuheen voidaan siis nähdä kohdistuvan muihinkin kuin vähemmistöryhmiin tai sen edustajiin.

Eri lähestymistapojen perusteella vihapuheen voidaan määritellä suvaitsemattomaksi puheeksi tai muiksi ilmaisuiksi tai julkaisuiksi, joilla pyritään kohteen halventamiseen, toiseuttamiseen, hiljentämiseen tai poissulkemiseen. Politologisesta näkökulmasta vihapuhe on myös voimakas vallankäytön väline.

2.2 Vihapuhe ilmiönä

Ilmiönä vihapuhe on oletettavasti yhtä vanha kuin ihminenkin, sillä erilaiset luokittelut sekä ”meidän” erottelu ”toisista” ovat ihmisille luonnollisia tapoja toimia ja rakentaa omaa identiteettiä (Kopytowska & Baider 2017, 132–133; Pöyhtäri & Kontula 2013, 27). Nykyinen eurooppalainen käsitys vihapuheesta sai alkunsa erityisesti holokaustista, jonka kaltaisten tapahtumien ei haluta enää toistuvan (Neuvonen 2015, 277–278). Rasistiseen ja

antisemitistiseen puheeseen on kiinnitetty paljon huomiota, ja etniset vähemmistöt ovat edelleen tyypillisiä vihapuheen kohteeksi joutuvia ryhmiä. Suomessakin ilmiöllä on pitkät juuret ja historian aikana se on kohdistunut lähinnä venäläisiin, ruotsalaisiin, saamelaisiin ja romaneihin (Pöyhtäri & Kantola 2013, 33). Keskustelu vihapuheen ympärillä lisääntyi kuitenkin merkittävästi 2010-luvulla. Globaalin vihapuhekeskustelun kannalta merkittävä tapahtuma on ollut Donald Trumpin presidenttiys sekä hänen käyttämänsä vihamielinen ja populistinen retoriikka. (Ruotsalainen 2017, 181.) Suomessa varsinaisen vihapuhekeskustelun aloitti kesän 2011 Norjan terroriteot (Pöyhtäri & Kantola 2013, 33), mutta suurta mediatilaa se on saanut vasta vuodesta 2015 lähtien (Ruotsalainen 2017, 181).

Nykyisin ilmiö paikannetaan etenkin internetin ja sosiaalisen median aggressiiviseen keskustelukulttuuriin. Netissä on helppoa jakaa ja levittää kaikenlaista sisältöä ja mielipiteitä esimerkiksi keskustelupalstojen, kommenttiosioiden ja ryhmien kautta. Usein vihapuheen lisääntyminen yhdistetään tämän lisäksi anonyymiteettiin, sillä nimettömyyden ajatellaan madaltavan kynnyksiä törkyviestien lähettämiseen. Yhteys ei kuitenkaan ole niin selkeä, koska vihapuhetta esiintyy paljon myös Facebookin kaltaisilla sivuilla, jotka eivät salli anonyymiä. (Ruotsalainen 2017, 186; Korhonen ym. 2016, 128.) Suomalaisen politiikan kentällä etenkin eduskuntapuolue perussuomalaiset on kyseenalaisessa maineessa vihapuheeseen liittyen. Monet edustajat ovat olleet vihapuhekohujen keskellä ja osa on tuomittukin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan (Ruotsalainen 2017, 181–182).

Vihapuheella on monia tutkittuja haittavaikutuksia ihmisiin ja yhteiskuntaan. Ihmisissä se voi aiheuttaa monia fyysisiä ja psyykkisiä oireita, kuten ahdistusta, pelkoa, voimattomuutta, unettomuutta ja turvattomuuden tunnetta (Knuutila ym. 2019, 52–55). Julkisessa ja akateemisessa keskustelussa on arvioitu vihapuheen rapauttavan demokratiaa ja ihmisoikeuksien kaltaisia yhteiskunnan perusperiaatteita. Vihapuheen vaikutukset politiikkaan näkyvät esimerkiksi siinä, ettei uskalleta ottaa julkisesti kantaa asioihin tai lähteä ehdolle vaaleissa (mt., 47–62). Julkisesti esitetty vihapuhe esimerkiksi poliitikkojen toimesta on ongelmallista, sillä erityisesti auktoriteettiasemassa olevilla henkilöillä on suuri vaikutus yhteiskunnan arvopohjaan. Tällainen toiminta saattaa myös innoittaa muita esimerkiksi rasististen ja loukkaavien viestien lähettämiseen (Chetty & Alathur 2018, 108).

2.3 Kiihottaminen kansanryhmää vastaan

Käsitteenä vihapuhe puutuu kokonaan Suomen lainsäädännöstä, mutta se voi olla rangaistavaa täyttäessään esimerkiksi kansanryhmää vastaan kiihottamisen, uskonrauhan rikkomisen tai kunnianloukkauksen tunnusmerkistön (Knuutila ym. 2019, 11; Nuotio 2015, 139). Näistä erityisen merkittävä on kiihottaminen kansanryhmää vastaan, jonka alle laittomaksi katsottu tai epäilty vihapuhe useimmiten luokitellaan. Rikoslain 11. luvun 10 §:ssä määritellään kansanryhmää vastaan kiihottaminen seuraavasti:

”Joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen, levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella, on tuomittava kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.” (Rikoslaki 2011/511, luku 11 § 10)

Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan on kyseessä, kun henkilö houkuttelee tai kehottaa vakavaan rikokseen, kuten rikokseen ihmisyyttä vastaan, joukkotuhontaan tai murhaan (Rikoslaki 2011/511, luku 11 § 10a).

Vihapuheen ja viharikosten kriminalisoinnin pohjana ovat erilaiset kansainväliset ihmisoikeussopimukset, jotka pyrkivät poistamaan erityisesti rasistisen ja uskontoon liittyvän viharikollisuuden (Nuotio 2015, 139–140). Kiihottamisen kansanryhmää vastaan ja muiden lakipykälien on arvioitu kattavan vihapuheen tarpeeksi hyvin, joten sen lisäämistä lainsäädäntöön ei ole nähty tarpeellisena. Siitä kuitenkin toisinaan keskustellaan eri tahojen toimesta, ja myös EU on osoittanut tyytymättömyytensä Suomen riittämättömään lainsäädäntöön (Suomen EU-edustusto 2021).

Rangaistava vihapuhe ei kuitenkaan kata kaikkea vihapuhetta. Rangaistavuuden ulkopuolelle jää paljon kaikenlaista moraalisesti tuomittavaa, aggressiivista ja halventavaa puhetta, johon yleisessä keskustelussa viitataan myös vihapuheena (Pöyhtäri & Kantola 2013, 43). Vihapuhe-sanan huoleton ja vaihteleva käyttö arkikielessä pehmentää ja hämärtää vihapuheen rajoja entisestään. Suomalaisessa keskustelussa vihapuhe ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan muodostavat ongelmallisen ja eri tavoilla ymmärretyn käsiteparin, jota tulen tarkastelemaan analyysissäni.

2.4 Sananvapaus

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (1999/63) mukaan jokaisella on oikeus ”pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisten siihen puuttumatta”. Tämä sananvapaudeksi kutsuttu perus- ja ihmisoikeus on demokraattisen yhteiskunnan merkittävimpiä peruspilareita, joka on myös kirjattu kaikkiin keskeisiin eurooppalaisiin ihmisoikeussopimuksiin sekä kaikkien EU:n jäsenmaiden perustuslakeihin. Sananvapauden avulla pyritään turvaamaan demokratian edellytyksenä olevat vapaa mielipiteen ilmaus, vapaa vallanpitäjien kritisointi, avoin julkinen keskustelu sekä median moniarvoisuus ja vapaa kehitys. (Rask 2021, 265–279.)

Vaikka sananvapaus on vahvasti suojeltu oikeus, se ei ole koskaan ollut absoluuttinen. Sitä voidaan rajoittaa, jos oikeutta käytetään väärin. Väärinkäyttöä on muiden ihmisoikeuksien loukkaaminen ja demokraattisen yhteiskuntajärjestyksen horjuttaminen. (Rask 2021, 280.) Sananvapauden rajoittaminen ei kuitenkaan ole yksiselitteistä vaan hyvinkin tapauskohtaista, ja se pitää tehdä vakavin perustein. Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) ratkaisujen mukaan sananvapaus kattaa miellyttävien ja vaarattomien tietojen ja ajatusten lisäksi pienin varauksin loukkaavan, järkyttävän, pahennusta herättävän ja huolestuttavan sisällön. Myös tietynlainen provokaatio ja liioittelu kuuluvat sananvapauteen. (Pöyhtäri & Kantola 2013, 58–61.) Kansanedustajien kohdalla sananvapauden rajoittaminen on vielä monimutkaisempaa, sillä heillä on laajennettu sananvapaus täysistuntosalissa, eikä heitä voida syyttää täysistuntopuheista ilman eduskunnan myöntämää lupaa (Perustuslaki 1999/731, luku 3 § 30).

Epämääräisenä käsitteenä vihapuhe osuu juuri tähän sananvapauden hankalaan kohtaan. Ruotsalaisen (2017, 195) mukaan sananvapaus ja vihapuhe ovat erottamaton pari, minkä valossa myös vihapuheen jyrkkä tuomitseminen voi näyttäytyä problemaattisena. Ne voidaan mieltää myös vastakkaisina, jolloin vihapuheen kriminalisointi ja epämääräinen määrittely voi uhata sananvapautta. Sananvapauden ja vihapuheen suhde on vaikea määrittellä, ja siitä on toisistaan eriäviä mielipiteitä. Tämän ympärille vihapuhekeskustelu usein kietoutuu, ja se näkyy myös tämän tutkimuksen aineistossa.

3 AINEISTO JA METODI

Tässä luvussa esittelen tutkimuksessa käyttämäni aineiston ja metodologian. Ensin kerron aineistosta sekä sen taustoista. Tämän jälkeen esittelen tutkimuskysymykseni ja analyysini lähtökohdat. Lopuksi kerron tutkimusmenetelmänäni toimivasta retorisesta analyysistä.

3.1 Aineiston esittely

Aineistonani (liite 1) on eduskunnan pöytäkirja 24.6.2020 järjestetystä täysistunnosta. Täysistunnon taustalla on syyteharkinnan alaisena ollut kansanedustaja Juha Mäenpään (ps) puheenvuoro eduskunnan täysistunnossa 12.6.2019. Tuolloin Mäenpää (2019) päätti turvapaikanhakijoita käsitelleen puheenvuoronsa sanoihin: ”Täällä hallitusohjelmassa on yksi hyvä kirjaus. Täällä lukee: ’Tehostetaan vieraslajien torjuntaa sekä lainsäädännöllä että torjuntatoimenpiteiden rahoitusta lisäämällä.’ Tämä valitettavasti lukee väärässä kohdassa.” Kontekstin perusteella voi tulkita, että Mäenpää rinnasti turvapaikanhakijat vieraslajeihin.

Poliisin tutkinnan jälkeen Mäenpään epäiltiin syyllistyneen kiihottamiseen kansanryhmää vastaan. Tämän jälkeen valtakunnansyyttäjä pyysi eduskunnalta Mäenpään syytesuojan poistamista. (Stenroos, Sundman, Hanhinen & Uusitalo 2020.) Toimenpide johtui siitä, että kansanedustajalla on laajennettu sananvapaus, joka on kirjattu perustuslakiin. Perustuslain (1999/731, luku 3 § 30) mukaan ”kansanedustajaa ei saa asettaa syyteeseen hänen valtiopäivillä lausumiensa mielipiteiden vuoksi, ellei eduskunta ole siihen suostunut päätöksellä, jota vähintään viisi kuudesosaa annetuista äänistä on kannattanut”. Käytännössä tämä tarkoittaisi 200 äänestä 167:ää. Valtakunnansyyttäjän esittämä pyyntö asettaa Mäenpää syyteeseen hylättiin äänin 121–54 (Kervinen 2020). Vaikka syyttämislupaa ei myönnetty, tapausta voidaan pitää merkittävänä ja historiallisena, sillä vastaavasta syytesuojan purusta on keskusteltu vain kolme kertaa aiemmin, viimeksi 1970-luvulla (Hiilloskorpi 2020).

Tässä tutkielmassa käytän Mäenpään tapausta esimerkkinä, sillä tämä konteksti näkyy aineistossa vahvasti. Kansanedustajat ottavat kantaa syytesuojakeskusteluun, mutta nämä argumentit voidaan heijastaa vihapuheeseen liittyviin mielipiteisiin ja asenteisiin yleisemminkin. Esimerkkiin suhtautuminen kertoo nimittäin aina jotain koko ilmiöön suhtautumisesta. Tämän lisäksi täysistunnossa otetaan kantaa vihapuheeseen yleisemmällä tasolla. Tästä syystä valitsemani aineisto soveltuu hyvin vihapuhekeskustelun tarkasteluun.

3.2 Tutkimuskysymykset ja analyysin lähtökohdat

Tässä tutkimuksessa tarkastelen sitä, miten vihapuheen käsitettä käytetään ja miten siihen suhtaudutaan Suomen eduskunnassa. Esitän aineistolle seuraavat kysymykset:

- 1) Millainen suhde vihapuheen käsitteellä on kiihottaminen kansanryhmää vastaan - rikosnimikkeeseen?
- 2) Kuinka vihapuheeseen suhtaudutaan?

Analyysin tuloksia voidaan heijastaa yleiseen vihapuhekeskusteluun, koska samantapaisia määritelmiä ja asenteita ilmenee myös eduskuntasalin ulkopuolella. Kyseinen aineisto ja keskustelu ovatkin vain yksi esimerkkitapaus.

Täysistunnossa pidettiin yhteensä 92 puheenvuoroa. Vihapuhe-sana ilmenee pöytäkirjassa 84 kertaa, mutta moni puheenvuoro sisältää siitä useita mainintoja. Pääasiassa olen keskittynyt vain suoriin vihapuhe-mainintoihin, mutta paikoitellen laajensin tarkasteluani mainintoihin kansanryhmää vastaan kiihottamisesta. Tämä oli tarpeen erityisesti ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla, mutta käsitteiden samankaltaisuuden vuoksi asiaa ei voi täysin sivuuttaa muissakaan analyysin vaiheissa. Yksittäisissä tapauksissa olen ottanut mukaan puheenvuoroja, joissa vihapuhetta tai kansanryhmää vastaan kiihottamista ei mainita ollenkaan ääneen.

Käyttämäni aineistoa ei ole tutkittu samasta tarkastelukulmasta aiemmin. Jouni Tilli (2020) on kuitenkin analysoinut saman pöytäkirjan retoriikkaa rasismin kannalta. Vihapuheen käsitettä on tutkinut aiemmin esimerkiksi Mari Ruotsalainen (2018; 2017) suomalaisen median ja perussuomalaisten retoriikan kontekstissa.

3.3 Retorinen analyysi

Hyödynnän tässä tutkielmassa retorista analyysiä. Retoriikka on antiikin Kreikassa ja Roomassa syntynyt käsite, joka yleensä käsitetään puhetaitona ja erilaisina suostuttelukeinoina (Martin 2013, 1). Retorinen analyysi on tutkimusmenetelmä, joka tarkastelee debatteja ja puhetta esimerkiksi puheen tarkoituksen, kontekstin ja vaikuttavuuden kautta. Menetelmään tyypillisesti kuuluu erilaisten retoristen keinojen tarkastelu ja luokittelu. Retorisen analyysin avulla puheen poliittisuus tulee näkyviin. (Wiesner, Haapala & Palonen 2017, 67–70.)

Retoriikassa ja retorisisessa analyysissä keskiössä on argumentaatio, jonka pyrkimys on hankkia tai vahvistaa yleisön kannatusta ja hyväksyntää väitteelle. Argumentaation tavoitteena on vaikuttaa yleisöön ja muuttaa sen ajatuksia ja toimintaa suostuttelun keinoin ilman, että puhuja yrittäisi toteuttaa oman tahtonsa väkisin. (Perelman 1996, 16–19.) Hyvä puhuja osaa suhteuttaa argumenttinsa yleisöön. Eri yleisöillä on erilainen tietotaso sekä erilaisia mielipiteitä ja oletuksia, joiden kautta ne puhetta tulkitsevat ja arvioivat (mt., 50–57). Jos yleisöllä on entuudestaan vastakkaisia näkemyksiä tai kriittinen suhtautuminen, vaatii vakuuttaminen enemmän suostuttelua ja perustelua. Toisaalta myöskään asiantuntijalle ja maallikolle, tai aikuiselle ja lapselle, ei voi puhua samalla tavalla.

Argumentaatiota ja siihen olennaisesti kuuluvia retorisia tyylikeinoja voidaan lähestyä erilaisista näkökulmista. Suostuttelukeinot voidaan jakaa Aristoteleen (1997, 11–12) mukaan kolmeen osaan: puhujan olemukseen ja auktoriteettiin (*ethos*), tunteisiin (*pathos*) ja järkeen (*logos*) vetoaviin. Toisinaan puhujan olemus ja auktoriteetti voivat itsessään antaa luotettavan vaikutelman, kun taas tunteisiin vetoaminen perustuu yleisön tunnetilaan vaikuttamiseen ja siitä seuraavaan vastaanoton ohjaamiseen. Järkeen vetoaminen perustuu esimerkkien antoon ja esimerkiksi tutkitun tiedon hyödyntämiseen. James Martinin (2013, 58–65) mukaan *ethos*, *pathos* ja *logos* eivät ole toisistaan irrallisia, vaan ne tukevat toisiaan ja niitä voidaan käyttää samanaikaisesti. Esimerkiksi politiikassa korostuu logoksen ja ethoksen merkitys, mutta tunteisiin vetoamista hyödynnetään paljon.

Retoriset tyylikeinot ovat retoriikan konkreettisin osa, joka antaa koko muulle puheelle sävyn ja rytmin. Ne vaikuttavat yleisön tunteisiin ja vastaanottavaisuuteen. Toiston, listojen, alku- ja loppusointujen sekä erikoisen sanajärjestyksen kaltaisilla retorisisilla rakenteilla (*rhetorical schemes*) paitsi luodaan rytmiä, myös ohjataan yleisön huomiota korostamalla ja häivyttämällä haluttuja seikkoja. (Martin 2013, 72–76.) Sanavalinnat vaikuttavat yleisön reaktioon ja yleiseen tunnelmaan. Esimerkiksi sanat ”katastrofi” sekä ”kriisi” herättävät huolestuneisuuden tunteen, kun taas väkivaltaiset sanat ”taistelu” ja ”raiskaus” aiheuttavat intensiivisiä reaktioita. (Mt., 58–65.) Puhetta voi elävoittaa erilaisilla kielikuvia, kuten rinnastuksilla, kiertoilmaisilla ja metaforilla. Näistä jälkimmäinen on kenties tunnetuin kielikuva, joka myös aineistossani esiintyy.

Aristoteleen (1997, 181) mukaan ”metafora on jonkin sanan käyttämistä kuvaamaan jotakin toista sanaa”. Hän luokittelee metaforat neljään tyyppiin, joissa sana siirretään: 1) suvusta

lajiin 2) lajista sukuun 3) lajista lajiin tai 4) analogisesti. Suvusta lajiin siirtyvästä sanasta Aristoteles käyttää esimerkkiä ”laivani seisoo tässä”, jossa seisominen kuvastaa ankkurissa olemista. Lajista sukuun taas on sitä, että käytetään esimerkiksi sanan ”paljon” sijasta sanaa ”tuhansia” havainnollistamaan määrää. Lajista lajiin siirtämisestä Aristoteles antaa esimerkit ”ammentaen elämän vaskella” ja ”löi poikki karaistulla vaskella”, joissa sanat ”ammentaa” ja ”lyödä” toimivat synonyymeina ja kuvaavat jonkin poisottamista. (Mt., 181.) Analogia sen sijaan on asioiden vertaamista ilman kuin-sanaa. Voidaan esimerkiksi sanoa ”vanhuus on elämälle kuin ilta päivälle”, mutta metaforana voitaisiin sanoa ”vanhuus on elämän ilta.” Metafora on tavallista rinnastusta voimakkaampi, sillä kuin-sana ilmaisee vain osittaista samankaltaisuutta. (Martin 2013, 78; Aristoteles 1997, 181.)

Tutkimukselleni yksi relevantti argumentaation muoto on kaltevan pinnan argumentti (*slippery slope argument*), jota usein kuvataan argumentaatiovirheenä. Sillä tyypillisesti vastustetaan jotain asiaa väittämällä, että jos asia A tapahtuu tai hyväksytään, siitä seuraa vääjäämättä vaarallisempi tai moraalisesti kyseenalaisempina pidetty asia B (van der Burg 1991, 45). Tästä klassinen esimerkki on suomalainen sanonta: ”Jos antaa pirulle pikkusormen, se vie koko käden”. Kaltevan pinnan argumentti toimii varoituksena huonoista seurauksista, mutta samalla se pyrkii estämään jo ensimmäisen askeleen ottamisen (Walton 1992, 1). Tyypillisesti kaltevan pinnan argumenttia käytetään esimerkiksi abortin, eutanasian tai DNA-tutkimuksen kaltaisten uudistusten vastustamiseen (van der Burg 1991, 42). Tärkeää kaltevan pinnan argumenttien tarkastelussa on kiinnittää huomiota siihen, kuinka realistinen ja perusteltu väite on. Kaikki tällä tavalla muotoillut argumentit eivät ole argumentaatiovirheitä, vaan skenaarion todennäköisyys voi olla esimerkiksi tieteellisesti arvioitu.

4 ANALYYSI

Tässä osiossa käyn läpi analyysin tulokset. Tarkastelen ensinnäkin sitä, kuinka aineistossa käytetään käsitteitä vihapuhe ja kansanryhmää vastaan kiihottaminen. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, kuinka täysistunnossa suhtaudutaan vihapuheeseen. Suhtautumiseen automaattisesti kytkeytyviä asioita ovat vihapuheen määrittely, vihapuheen ja sananvapauden välinen ongelmallisuus sekä suhtautuminen Mäenpään syytesuojan purkamiseen. Olen luonut erilaisia teemoja, jotka ovat väistämättä sisäkkäisiä ja lomittaisia. Moni puheenvuoro sopisi useampaan teemaan ja paikoitellen saatan käyttää samoja sitaatteja uudestaan. Olen siistinyt käyttämiäni sitaatteja poistamalla niiden sisältä puhemiehen koputukset, välihuudot ja muut analyysini kannalta turhat merkinnät.

Ensimmäiseksi tarkastelen sitä, miten vihapuheen käsite suhteutuu kansanryhmää vastaan kiihottamiseen. Sen jälkeen tarkastelen vihapuheeseen suhtautumista. Olen teemoitellut suhtautumisen kolmeen alalukuun, jotka käsittelevät torjuvaa, puolustavaa ja varovaista suhtautumista.

4.1 Kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja vihapuhe

Keskeinen haaste vihapuheen määrittelyssä on sen yhteneväisyys kiihottaminen kansanryhmää vastaan -rikosnimikkeen kanssa. Kumpikin käsite on käytännön tasolla hyvin epämääräinen, ja aineistossa niistä puhutaan vaihtelevasti ja epätarkasti. Suomessa kiihottaminen kansanryhmää vastaan on vihapuheen lainsäädännöllinen nimike, mikä osittain selittää käsitteiden päällekkäistä käyttöä. Lisäksi aineisto käsittelee pääasiassa Mäenpään mahdollista syylistymistä kansanryhmää vastaan kiihottamiseen, joten se lisää kyseisen käsitteen käyttöä. Puheenvuoroja tarkastellessa kuitenkin näyttää siltä, että puhujat ymmärtävät kansanryhmää vastaan kiihottamisen ja vihapuheen eri tavoilla. Ne voidaan nähdä melkein synonyymeinä, melko erillisinä tai sitten sisäkkäisinä.

Aineistossa kiihottaminen kansanryhmää vastaan nähdään enemmistön osalta hyvin vakavana rikoksena ja tämä korostuu selkeästi monessa puheenvuorossa. Alla on kaksi esimerkkiä:

”-- Kiihottamista kansanryhmää vastaan voidaan perustuslakivaliokunnan mielestä pitää vakavana rikoksena, joka ei nauti perustuslain sananvapauden suojaa. Kuten mietinnössä todetaan, teon vakavuutta korostavat useat kansainväliset velvoitteet.”
(Anders Adlercreutz, r)

”-- Kiihottamista kansanryhmää vastaan on pidettävä vakavana tekona. Se on yhteiskunnalliselta merkitykseltään laajakantoinen rikos, ja sillä loukataan perustuslaissa turvattuja ihmisarvoa ja yhdenvertaisuutta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö, joka koskee vihapuhetta, korostaa nimenomaan teon vakavuutta ja torjuvaa suhtautumista siihen.” (Pihla Keto-Huovinen, kok)

Asian vakavuutta korostetaan hyvin suorasti sanomalla, että kiihottaminen kansanryhmää vastaan on vakava rikos. Tämä toistuu pöytäkirjassa useasti. Tämän lisäksi perustuslakivaliokunnan, kansainvälisten velvoitteiden, perustuslain, ja EIT:n kaltaisiin instituutioihin vetoaminen tekee väitteestä vakuuttavamman. Se sitoo kansanryhmää vastaan kiihottamisen paitsi kansalliseen perustuslakiin asti yltävään lainsäädäntöön, myös kansainväliseen lainsäädäntöön. Kyse on siis merkittävästä ongelmasta, joka tiedostetaan monella auktoriteettitasolla. Retorisesti pätevinä ja legitimeinä pidettyihin instituutioihin vetoaminen vahvistaa argumentaatiota, sillä auktoriteettien ja käsiteltävästä asiasta tietävien mielipiteillä on usein paljon painoarvoa (Martin 2013, 3–4).

Käsitteitä samaistetaan, jos ne esitetään täysin vaihdettavina tai likiarvoisina (Perelman 1996, 70). Vihapuhe ja kansanryhmää vastaan kiihottaminen samaistetaan aineistossa ainakin osittain, sillä niistä puhutaan hyvin samaan sävyyn. Osa kansanedustajista viittaa edellisten esimerkkien tavoin myös vihapuheeseen vakavana ongelmana ja rikoksena, johon tulisi puuttua. Tähänkin liittyy paljon eri instituutioihin vetoamista. Toisaalta jotkin puheenvuorot rinnastavat käsitteet suoraan. Tästä saa kuvan, että kansanryhmää vastaan kiihottaminen kattaa kaiken vihapuheen ja käsitteet vastaavat toisiaan.

”-- Mikä minusta on kaikista oleellisinta, on se, että vihapuheen kieltävä laki eli tämä laki, jolla kielletään kiihottaminen kansanryhmää vastaan, kuuluu rikoslaissa 11 lukuun, joka koskee rikoksia ihmisyyttä vastaan.” (Mai Kivelä, vas)

Mai Kivelän mukaan kiihottaminen kansanryhmää vastaan on vihapuheen kieltävä laki, joten käsitteiden voi tulkita sopivan yks yhteen.

Yksi hieman yllättäväkin löytö on se, että kiihottaminen kansanryhmää vastaan samaistetaan vihapuheen lisäksi rasismiin. Näin tekee esimerkiksi Eva Biaudet (r) sanoessaan: ”Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on vakava rikos. Se kannattaa sanoa monesti. Rasismi ja vihapuhe eivät siis ole sananvapauden piirissä.” Virkkeistä voi päätellä, että Biaudet mieltää kiihottamisen kansanryhmää vastaan rasismina ja vihapuheena. Argumentti on mielenkiintoinen, koska rasismi on ilmiönä paljon laajempi kuin vihapuhe tai

kansanryhmää vastaan kiihottaminen. Rasismien voi lyhyesti määritellä yhteiskunnan rodullistavia valtarakenteita ylläpitävänä systeeminä, joka vaikuttaa poliittisella, sosiaalisella ja taloudellisella tasolla (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2020).

Myös Jenni Pitko (vihr) yhdistää kansanryhmää vastaan kiihottamisen rasismiin, mutta lähinnä vain rasistiseen vihapuheeseen: ”Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on vakava rikos — rikos, jossa hyökätään etnistä, rodullista tai muuta kansanryhmää vastaan. Se on määritelty rikokseksi, sillä rasistinen vihapuhe uhkaa ihmisarvoa.” Tässä tyypillinen vihapuheen määritelmä etniseen vähemmistöön kohdistuvana puheena korostuu. Lisäksi Pitkon viimeinen lause ”rasistinen vihapuhe uhkaa ihmisarvoa” jättää tilaa tulkinnalle. Ilmeisesti Pitkon mukaan vihapuhetta on muunkinlaista kuin rasistista, mutta se ei välttämättä uhkaa ihmisarvoa. Sanat voi tulkita myös niin, että kiihottaminen kansanryhmää vastaan kriminalisoi vain rasistisen vihapuheen.

Joissain argumenteissa vihapuhe ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan erotetaan toisistaan. Paavo Arhinmäki (vas) sanoo, että ”vihapuheella, kiihottamisella kansanryhmiä vastaan ja maalittamisella pelotellaan ihmisiä ja yritetään hiljentää heidät ja rajoittaa toisten sananvapautta”. Arhinmäki käyttää kolmiosaista luetteloa, joka on yksi yleisesti käytetyimmistä retorisisista rakenteista. Sillä kiedotaan kolme asiaa yhteen ja esitetään jokin voimakas lopputulos. Toisaalta lueteltujen asioiden välille muodostuu porrastettu ja erityisesti viimeiseksi lueteltua asiaa korostava hierarkia, mutta tämä on paljon pehmeämpää kuin kahden asian vastakkainasettelu. (Martin 2013, 76.) Listaamalla vihapuheen, kiihottamisen kansanryhmää vastaan ja maalittamisen, Arhinmäki siis tekee käsitteistä jollain tapaa samankaltaiset. Tätä tukee myös kaikille näille osoitetut yhteiset käyttötavat pelottelun, hiljentämisen ja sananvapauden rajoittamisen välineinä. Samaan aikaan vihapuhe ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan ovat kuitenkin myös erilliset, koska ne erikseen listataan.

Kolmas tapa käsitellä kansanryhmää vastaan kiihottamista ja vihapuhetta on mieltää ne sisäkkäisinä. Tähän liittyy ajatus siitä, että vihapuhetta ilmenee erilaisilla vakavuusasteilla, joista kansanryhmää vastaan kiihottaminen on mahdollisesti vakavin. Yksi tämän seikan suurimpia esiintuojia on Eva Biaudet (r): ”Vihapuhe on demokratian suurimpia uhkia niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on ehkä sen vakavin muoto, ja siksi rikos on yleisen syytteen alainen.” Aiemmin käsitelin Biaudet’n

erilaista lähestymistapaa. Tämä on huomionarvoista, sillä ilmiö korostaa käsitteiden vaikeaselkoisuutta ja sitä, ettei poliitikoilla välttämättä ole yhdenmukaista ja selkeää lähestymistapaa asiaan.

Vihapuheen erilaisista muodoista ja kytköksistä kansanryhmää vastaan kiihottamiseen puhuu myös esimerkiksi Tuula Väättäinen (sd), joka puhuttuaan ensin kansanryhmää vastaan kiihottamisen vakavuudesta sanoo, että ”vakavimmissa muodoissaan vihapuheen on myös katsottu pyrkivän tekemään tyhjäksi demokraattisen yhteiskunnan perustavia arvoja.” Kontekstista voi päätellä, että Väättäisen mielestä kansanryhmää vastaan kiihottaminen on yksi vihapuheen vakavimmista muodoista.

Vihapuheilmiön laajuus ja sen eri muodot ovat myös tutkimuksessa ja instituutiotasolla havaittu asia. Esimerkiksi Vihapuheen hajautuminen Suomessa useamman rikosnimikkeen alle kertoo siitä, ettei vihapuheella ole yhdenlaista tiettyä muotia. Lisäksi monet tutkijat kokevat, että kansanryhmää vastaan kiihottamisen ulkopuolelle jää monenlaista vihapuheeksi miellettyä puhetta (ks. esim. Pöyhtäri & Kantola 2013, 43).

Analyysini osoittaa, että kansanryhmää vastaan kiihottaminen ja vihapuhe muodostavat vaikean ja epämääräisen käsiteparin. Käsitteiden sisällöstä ja niiden välisestä suhteesta on erilaisia näkemyksiä, eikä yhteisesti ymmärrettyä linjaa löydy. Yllättävää on se, että yksittäinen henkilökin ei välttämättä kykene muodostamaan loogisesti yhtenäistä ja toistuvaa määrittely- ja suhtautumistapaa. Tämän kertoo käsitteiden epämääräisyydestä ja lainsäädännön tulkinnanvaraisuudesta.

4.2 Vihapuheeseen suhtautuminen

Edellisessä osiossa käsitelin sitä, kuinka kiihottaminen kansanryhmää vastaan esitetään aineistossa pääsääntöisesti vakavana ja tuomittavana rikoksena. Tämän voi ajatella kertovan myös vihapuheen vakavuudesta. Käsitteitä ei kuitenkaan automaattisesti voi pitää täysin yhteneväisinä, eivätkä kaikki kansanryhmää vastaan kiihottamiseen torjuvasti suhtautuvat suhtaudu niin jyrkästi vihapuheeseen tai Mäenpään tapaukseen.

Aineistosta nousee esiin erilaisia tapoja suhtautua vihapuheeseen. Olen muodostanut näistä suhtautumistavoista kolme teemaa, jotka ovat torjuva, puolustava ja varovainen suhtautuminen. Tässä luvussa käsitelen jokaisen teeman järjestyksessä omassa alaluvussaan.

4.2.1 Torjuva suhtautuminen

Osa puheenvuoroista ilmentää voimakkaan torjuvaa suhtautumista vihapuheeseen, mitä tutkin tässä luvussa. Torjuvassa suhtautumisessa vihapuhe saa negatiivisen, vaarallisen ja tuomittavan merkityksen, vaikka useimmiten vihapuhe-käsitteen sisältö ja kriteerit jäävät enemmän tai vähemmän määrittämättömiksi.

Mai Kivelä kuitenkin määrittelee vihapuheen tarkasti:

” -- Vihapuhe on selkeästi määritelty, ja se on sellaista puhetta, jolla halvennetaan kansanryhmää tai uhkaillaan ihonvärin, kansallisuuden, uskonnon, seksuaalisen suuntautumisen tai muun sellaisen ominaisuuden pohjalta. Rassistiksi kutsuminen ei ole vihapuhetta, vihainen puhe ei ole vihapuhetta — edustaja Kuposelle myös sanoisin, että perussuomalaisten kritisoiminen puolueena ei ole vihapuhetta.” (Mai Kivelä, vas)

Kivelä määrittelee vihapuheen tavalla, joka on lähellä kansanryhmää vastaan kiihottamisen määritelmää (ks. luku 2.3). Tämän lisäksi hän vahvasti painottaa asiaa, jonka Knuutilan ym. (2019, 11) tuovat tutkimuksessaan esiin: kaikki kriittinen tai vihainen puhe ei ole vihapuhetta. Korostus tapahtuu toistamalla sanat ”ei ole vihapuhetta” kolmen peräkkäisen lauseen lopussa. Tällaista lopputoistoa kutsutaan epistrofiksi. Toiston tarkoitus on kiinnittää yleisön huomio asiaan, jota ei välttämättä muuten huomioitaisi. (Martin 2013, 75–76.) Tällä painotuksella Kivelä kritisoi keskustelussa esiin tullutta perussuomalaisten uhriutuvaa asennetta, jota käsittelen tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Noora Koponen taas lähestyy vihapuhetta mielenkiintoisesti tahallisuuden kautta:

”-- Mielestäni vihapuhetta ei koskaan käytetä vahingossa, vihapuhetta ei käytetä ajattelemattomuuttaan, vihapuhe on aina heijastus ihmisen arvomaailmasta, välinpitämättömyydestä tai tietämättömyydestä. Mutta vihapuheen ja rasismien voisi mielestäni kyllä rinnastaa tarkoittamaan yhtä asiaa, ja se on erilaisuuden pelko. Rasismi on aina rasismia riippumatta siitä, kohdentuuko se ihmisen rotuun, etniseen taustaan, biologisiin eroavaisuuksiin tai henkilön fyysisten tai henkisten ominaisuuksien erilaisuuteen. Jokaisessa on kyse pohjimmiltaan siitä, että toinen ihminen ei ole yhdenvertainen, ja siksi me keskustelemme tapahtuneesta tänään täällä.” (Noora Koponen, vihr)

Tässä vihapuhe määrittyy tahalliseksi toiminnaksi ja erilaisuuden peloksi, joka pohjautuu ajatukseen, etteivät kaikki ihmiset ole yhdenvertaisia. Anaforaa, eli alkutoistoa (Martin 2013, 75) Koponen hyödyntää sitaatin alussa toistaessaan ”vihapuhetta ei...”. Tämä tyylikeino auttaa tahallisuuden painottamisessa. Toinen korostuva asia on vihapuheen taustalla oleva

tietämättömyys, sillä se on kolmiosaisen luettelon viimeinen osa: ”Arvomaailmasta, välinpitämättömyydestä tai tietämättömyydestä”. Lisäksi Koposen argumentti kytkeytyy edellisessä luvussa käsittelemiini puheenvuoroihin, joissa rasismi liitetään vihapuheeseen. Nyt tämä rinnastus on suurempi ja ääneen lausuttu: ”Vihapuheen ja rasismin voisi mielestäni kyllä rinnastaa tarkoittamaan yhtä asiaa, ja se on erilaisuuden pelko.” Rasismin määritelmä jää puheenvuorossa hieman epäselväksi, mutta Koponen ilmeisesti viittaa sillä muuhunkin kuin vain rodullistavaan syrjintään. Jos tässä kuitenkin tarkoitetaan virallisen määritelmän mukaista rodullistavaa syrjintää, pelkistää rinnastus vihapuheen vain etnisyyteen liittyviin ominaisuuksiin kohdistuvaksi.

Analyysi osoittaa, että torjuvan vihapuhesuhtautumisen taustalla on käsitys siitä, että vihapuhe jollain tavalla uhkaa yhteiskuntaa tai ihmisiä. Vihapuheen uhkaavuus yhteiskunnalle esitetään niin, että erityisesti demokratia ja valtion perusperiaatteet ovat vaarassa. Alla on kaksi esimerkkiä:

”-- Vihapuheella on erittäin haitallinen vaikutus meidän yhteiskuntaan, ja se voi painaa alas ihmisten oikeuksia ja ihmisten turvallisuutta ja toimintamahdollisuuksia. Vihapuheella voi käytännössä heikentää sitä ihmisten yhdenvertaisuutta, joka on meidän perustuslakimme perusta. Siksi siihen pitää kaikissa tilanteissa puuttua.” (Mai Kivelä, vas)

”-- YK:n pääsihteeri António Guterres totesi vihapuhetoimintaohjelman julkaisemistilaisuudessa, että vihapuhe itsessään on hyökkäys suvaitsevaisuutta, osallisuutta ja monimuotoisuutta sekä ihmisoikeuksien perusperiaatteita vastaan, ja YK:n asiantuntijat komppaavat yhteisessä lausunnossaan vihapuheen uhkaavan demokraattisia arvoja, yhteiskunnallista vakautta ja rauhaa.” (Eva Biaudet, r)

Kivelän mukaan vihapuhe uhkaa ihmisten oikeuksia, turvallisuutta, toimintamahdollisuuksia ja yhdenvertaisuutta. Kuten Kiveläkin sanoo, nämä ovat perustuslakimme perusta. Valtion perustavanlaatuisiin tehtäviin kuuluu erityisesti kansallisesta turvallisuudesta huolehtiminen, mutta hyvinvointivaltioon kytkeytyy odotus paljon laajemmasta hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden turvaamisesta (Virta 2007, 10–12). Biaudet taas argumentoi YK:n auktoriteettiin vahvasti nojaten, että vihapuhe uhkaa suvaitsevaisuutta, osallisuutta, monimuotoisuutta, ihmisoikeuksia, demokraattisia arvoja ja yhteiskunnallista rauhaa. Esiin otetaan siis monta uhattuna olevaa asiaa ja YK näiden asioiden puoltajana tuo väitteelle uskottavuutta. ”Hyökkäys” on voimakas sana, joka herättää intensiivisiä reaktioita (Martin 2013, 65). Sillä korostetaan vihapuheen

vaarallisuutta, mutta samalla se luo mielikuvan teon suunnitelmallisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta.

Täysistunnossa, kuten missään muussakaan vihapuheeseen liittyvässä keskustelussa, ei voida välttää puhetta sananvapaudesta. Torjuvaan suhtautumiseen liittyy vahva käsitys siitä, ettei vihapuhe kuulu sananvapauden piiriin ja että vihapuhe uhkaa sananvapautta. Lisäksi Mäenpään syytesuojan purkaminen nähdään aiheellisena.

”-- Sananvapaus on tärkeä ihmisoikeus. Sitä tulee varjella kaikissa olosuhteissa. Vihapuhe ja rasismi eivät sisälly perustuslailliseen sananvapauteen tai kansanedustajan puheoikeuteen.” (Mirka Soinikoski, vihr)

”-- Toisin kuin monet täälläkin usein väittävät, ei sananvapaustilanne Suomessa ole ongelma, vaan maa on mittausten kärjessä sananvapauden toteutumisessa. Sen sijaan sananvapautta uhkaa tällä hetkellä etupäässä verkossa leviävä rikollinen vihapuhe, ahdistelu ja häirintä, jolla pyritään pelottelemalla vaijentamaan ihmisoikeuksia puolustavia.” (Veronika Honkasalo, vas)

Mirka Soinikoski sanoo, että yleisen sananvapauden lisäksi vihapuhe ei kuulu kansanedustajan puheoikeuteen. Tämä on suora viittaus Mäenpään, ja lause voidaan nähdä syytesuojan purkua puoltavana. Veronika Honkasalo argumentoi, että vihapuhe ei kuulu sananvapauteen, koska sillä rajoitetaan toisten sananvapautta. Vihapuheen vaijentavat vaikutukset on huomattu tieteellisessä tutkimuksessakin (ks. esim. Saresma ym. 2020, 20; Waldron 2012, 149).

Vihapuheen esitetään olevan uhka myös ihmisille, ja tätä perustellaan erilaisilla fyysisillä ja psyykkisillä haittavaikutuksilla, joita vihapuhe aiheuttaa.

”-- Vihapuheelle ominaista on se, että se lamaannuttaa sekä kohteen että usein myös ympärillä olevat ihmiset, se hiljentää ja se herättää ahdistusta. Ei voida myöskään ajatella niin, että vain äänekäs ja julkinen asiattoman puheen tuomitseminen laskettaisiin mukaan.” (Veronika Honkasalo, vas)

”-- Vihapuheella, kiihottamisella kansanryhmiä vastaan ja maalittamisella pelotellaan ihmisiä ja yritetään hiljentää heidät ja rajoittaa toisten sananvapautta.” (Paavo Arhinmäki, vas)

Esimerkeissä hiljentävyyden lisäksi mainitaan vihapuheen lamaannuttavuus sekä sen aiheuttama pelko ja ahdistus. Retorisesti Honkasalo hyödyntää toistoa: ”Se lamaannuttaa --, se hiljentää, -- se herättää ahdistusta”. Honkasalo ulottaa vihapuheen vahingoittamaan myös

vihapuheen kohteen ympärillä olevia ihmisiä. Esimerkiksi Knuutila ym. (2019, 55–56) ovat tutkimuksessaan havainneet, että vihapuhetta, häirintää ja uhkailua kohdistuu varsinaisten uhrien lisäksi näiden läheisiin. Vaikka suoraa häirintää ei läheisiin kohdistuisikaan, voi sivusta seuraaminen olla raskasta.

Tällaisia vihapuheen uhkaavuuteen ja vaarallisuuteen perustuvia argumentteja voi tarkastella arvoihin vetoamisen kautta. Chaïm Perelmanin (1996, 34) mukaan totuuden, hyvyyden ja oikeudenmukaisuuden kaltaisiin yleispäteviin arvoihin vetoaminen on tehokas argumentaatiokeino, koska niistä voi johtaa yksittäistapauksia ja niihin vetoamalla voi saada laajan yleisön hyväksyntää. Tässä osiossa käyttämässäni esimerkeissä esitetään, että vihapuhe uhkaa muun muassa ihmisoikeuksia, turvallisuutta, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta. Näitä kaikkia voidaan pitää yleisesti hyväksytyinä arvoina ainakin länsimaisissa demokraattisissa yhteiskunnissa.

Analyysin mukaan kansanedustajat, jotka suhtautuvat vihapuheeseen torjuvasti, näkevät vihapuheen uhkana yhteiskunnan perusarvoille sekä ihmisten hyvinvoinnille. Mäenpään puheisiin suhtaudutaan tuomitsevasti ja syytesuojan purkaminen nähdään aiheellisena. Retorisesti hyödynnetään esimerkiksi arvoihin vetoamista sekä intensiivisiä reaktioita herättäviä sanoja, jotka auttavat maalaamaan vihapuheesta uhkaavan kuvan. Toiston avulla korostetaan haluttuja sanoja ja näkökulmia.

4.2.2 Puolustava suhtautuminen

Edellisessä osiossa käsitelin sitä, kuinka vihapuhe nähdään uhkana. Aineistossa tulee esiin toinen suhtautumistapa, joka mielenkiintoisella tavalla peilautuu aiemmin käsiteltyyn. Puolustavien näkemysten mukaan vihapuhe on ilmiön sijaan käsitteenä ongelmallinen ja vaarallinen. Vihapuhe esitetään niin sanottuna leimakirveenä, jolla tarkoituksen mukaisesti koitetaan rajoittaa sanan- ja mielipiteenvapautta. Suhtautumisessa tulee toistuvasti esiin uhriutuminen ja koko vihapuhekeskustelun vähättely.

Esiin nousee kansanryhmää vastaan kiihottamisen nimike, joka koetaan liian epämääräisenä ja poliittisena välineenä. Aineistosta voi päätellä, että myös vihapuhe mielletään tällaisena.

”-- Tämä kyseinen rikosnimike, kiihottaminen kansanryhmää vastaan, on suorastaan räätälöity poliittisen toimintavapauden viemiseen. Sen tulkinnanvara on aivan liian suuri. Periaatteessa mistä tahansa voidaan tuomita nimikkeellä ”kiihottaminen kansanryhmää vastaan”. -- Se on rikosnimike, jossa

rikos ja syyllinen tiedetään jo valmiiksi, tuomio pitää vain muodon vuoksi lukea.”
(Jani Mäkelä, ps)

”-- Edustaja Honkasalo mainitsi tästä, että sanan- ja mielipiteenilmaisun vapaus ei olisi Suomessa kaventunut. Se on ehkä näin silloin, kun puhutaan kovaan ääneen hyvin liberaaleista ajatuksista ja mietteistä, mutta sitten, jos mielipiteet ovatkin tällaisesta valtavirrasta vähän poikkeavia...” (Sari Tanus, kd)

Jani Mäkelä kritisoi, että kansanryhmää vastaan kiihottaminen on epämääräinen nimike, jolla voidaan tuomita melkein mitä vain, ja jota käytetään muodollisena välineenä valmiiksi valittujen kohteiden rankaisemiseen. Mäkelä jopa argumentoi, että nimike on ”räätelöity poliittisen toimintavapauden viemiseen”. Tämä politisoi kansanryhmää vastaan kiihottamisen ja vihjaa, että väärää mielipidettä edustavien poliittista vapautta halutaan rajoittaa. Räätelöiminen sanana kuvastaa sitä, että nimike on tarkkaan suunniteltu ja tehty. Myös Sari Tanus on huolissaan mielipiteen- ja sananvapauden kaventumisesta. Hänen mukaansa vihapuheeksi leimaamalla hiljennetään konservatiivisempia ja valtavirrasta poikkeavia mielipiteitä.

Päivi Räsänen taas kritisoi vihapuhe-käsitteen epämääräisyyttä ja liian kevyesti perusteltua käyttöä:

”-- Täällä on useaan kertaan toistettu se, miten myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien on katsonut, että poliittista puhetta ei saa rajoittaa ilman pakottavia syitä, eli kynnys asetetaan korkealle, vaikka vihapuhe todellakin jätetään sananvapauden ulkopuolelle. Mutta sitten on muistettava, että tätä käsitettä ”vihapuhe” ei ole määritelty kansallisessa laissa eikä itse asiassa myöskään ihmisoikeussopimuksessa, eli määritelty, mitä se tarkkarajaisesti tarkoittaa. Vihapuhe-käsite ei voi perustua pelkästään siihen, että puheen kuulija kokee sen loukkaavana, eli on siedettävä myös puhetta, joka tuntuu häiritsevältä.”
(Päivi Räsänen, kd)

Räsänen hyödyntää instituutioihin vetoamista. Sitaatin lopussa oleva häiritsevän puheen sietäminen liittyy EIT:n linjauksiin sananvapauden rajoittamisesta (ks. luku 2.4). Räsänen kuitenkin käyttää sananvapauden rajoittamisen sijaan tässä vihapuhe-käsitettä. Voi tulkita, että Räsänen mukaan loukkaavuus ja häiritsevyys ei tee puheesta vihapuhetta. Vihapuhekriteerien täytyminen vaatii enemmän tai sitten käsite pitäisi määritellä paremmin.

Käsitteiden politisoinnin ja kyseenalaistamisen lisäksi niitä myös uudelleen määritellään. Esimerkiksi Ritva Elomaa (ps) sanoo: ”Me emme ole rasisteja, me emme kannata vihapuhetta. Mutta vihapuhetta voi olla myös se, että meitä syyllistetään siitä jatkuvasti.”

Tässä ”me” viittaa perussuomalaisiin. Elomaa siis sanoo vihapuheen ja rasismien olevan tuomittavia, mutta kääntää vihapuheen tarkoittamaan perussuomalaisten syylistämistä vihapuheesta.

Vaikka monessa puheenvuorossa vähätellään vihapuhetta ilmiönä, kritiikki kohdistuu erityisesti vihapuheen ympärillä käytävään keskusteluun. Tyypillisesti argumenteissa hyödynnetään metaforia. Näin on myös alla olevissa esimerkeissä:

”-- Tällaisten asioiden tuominen eduskunnan käsiteltäviksi on pelkkää teatteria. Aivan kuin tässä maassa ei olisi tällä hetkellä mitään muuta tärkeämpää käsiteltävää. Se, että edes seison tässä antamassa tukeni kollegalleni tällaisen ajojahdin lopputuloksena, vetää kyllä hiljaiseksi. Maailma on anarkistien hyökkäysten kohteena, ja täällä käsitellään lillukanvarsia.” (Mauri Peltokangas, ps)

”-- Kaikkina aikoina ja kaikissa paikoissa ihmisillä on ollut taipumus uskoa, että juuri heidän aikanaan maailma on tulossa valmiiksi ja että juuri heidän aikansa suuret totuudet jäävät lopullisiksi totuuksiksi. Historia on ollut näille totuuksille armoton. Yhtä armoton se tulee olemaan tämän päivän rasismi- ja vihapuhehysterialle, jossa milloin mistäkin mitättömyydestä pöyristyvä lauma jahtaa soihdut ja talikot kädessä vääraoppisia ja inkvisitio tuomitsee heitä roviolle. Tällainen ei ole valistusta eikä edistystä vaan pimeää keskiaikaa.” (Jussi Halla-aho, ps)

Mauri Peltokankaan ja Juha Mäkelän puheenvuorot ovat esimerkkejä vähättelevästä retoriikasta. Peltokankaan mielestä Mäenpään syytesuojasta keskusteleminen ja vihapuheeseen puuttuminen ovat turhanpäiväistä ajojattia ja teatteria, jotka vievät aikaa vakavampien yhteiskunnallisten ongelmien käsittelyltä. Sekä ajojatti että teatteri ovat metaforia. Vertaaminen teatteriin saa vihapuhekeskustelun vaikuttamaan teennäiseltä esitykseltä. Ajojatti taas luo mielikuvan uhrista ja jahtaajasta, joka yrittää saada uhrin kiinni. Myös lillukanvarsi on metafora, joka viittaa turhanpäiväisiin asioihin (Kotimaisten kielten keskus). Peltokangas siis viittaa sanoilla ”täällä käsitellään lillukanvarsia” siihen, että Mäenpään syytesuojasta ja vihapuheesta keskustelu on hyvin epäolennaisista asioista keskustelua.

Jussi Halla-ahon sitaatissa kiinnostavaa on viimeiset virkkeet. Peltokankaan ajojattimetefora on nähtävissä myös Halla-ahon puheessa, mutta pidemmässä ja enemmän auki selitetyssä muodossa. Se myös linkittyy keskiaikaiseen kontekstiin sanaston kautta. Keskiajan lisäksi mainitaan vääraoppisten jahtaaminen, soihdut, talikot sekä inkvisitio. Yhtenäinen teema kielikuvien taustalla johdonmukaistaa argumentaatiota. Halla-aho

vaikuttaa rinnastavan vihapuheeseen puuttumisen keskiaikaisiin vainoihin, jossa selkeästi Mäenpää ja huomattavan usein vihapuheesta syytetyt perussuomalaiset ovat jahdattuja vääräoppisia eli uhreja. ”Vihapuhehysteria” on Halla-ahon mukaan turhaa ja typerää toimintaa, joka hyökkää uhrien vaarattomia lausahduksia vastaan.

Mäenpään vieraslajivertausta ja koko keskustelua väheksytään laajasti ja toistuvasti. Esimerkiksi Juha Mäkelä tyypistää vieraslajivertauksen ja sen puimisen hieman huonoiksi vitseiksi. ”Huonohko vitsi” painottuu epistrofina, eli lopputoistona.

” -- Me käymme täällä keskustelua siitä, kun yhdeltä edustajalta lipsahti huonohko vitsi. Samalla koko keskustelu on eräällä tavalla huonohko vitsi. Kuinka monta edustajaa tässä salissa on, jolta itseltään ei pysty pääsemään lipsahdusta?” (Juha Mäkelä, ps)

Tillin (2020) mukaan huumori purkaa jännitteitä ja se auttaa vaikeidenkin asioiden käsittelyssä, mutta samaan aikaan rasistiset vitset voivat normalisoida rasismia ja tehdä sen tyhjäksi. Vitseistä tulee helposti myös toiseuttamisen muoto. Ongelmallisen vitsailumerkityksen antamisen lisäksi Mäkelä asettaa Mäenpään uhrin rooliin, ja muille edustajille kohdistetun retorisen kysymyksen voi tulkita syyllistävinä sekä yrityksenä vedota yleisön säälin tunteeseen. Aristoteles (1997, 78–79) kuvaa sääliä tuskan tunteena, joka johtuu toisen ansaitsemattomasti kokemasta kärsimyksestä tai pahuudesta. Tunteen taustalla vaikuttaa sen mahdollisuus, että samanlainen kärsimys kohdistuu itsen tai läheisiin. Mäkelän mukaan kaikki päästävät lipsahduksia, joten on väärin olla ymmärtämättä Mäenpäättä ja syyttää tätä rikoksesta. Tällainen syyte voisi hänen mukaansa kohdata ketä vain.

Metaforien lisäksi aineistossa esiintyy kaksi kaltevan pinnan argumenttia liittyen Mäenpään syytesuojan purkamiseen:

”-- Ymmärrättekö te, minkä pandoran lipkaan te tässä avaatte, jos syytesuoja tässä tapauksessa purettaisiin? Ymmärrättekö te, että teidän jokaista omaa puheenvuoroanne tullaan tämän jälkeen käyttämään äärimmäisen tarkkaan? Niistä tullaan tekemään tutkintapyyntöjä ja jatkossa tullaan käsittelemään hyvin, hyvin tiukalla seulalla sitä, mitä te itse sanotte. Sitä, minkä te aiotte toiselta viedä, te ette itsekään pysty pitämään.” (Juha Mäkelä, ps)

”-- Myös salin vasemman laidan olisi syytä ymmärtää, että jos tämä kynnyks ylitetään nyt, te voitte itse tulevaisuudessa jäädä nyt luomanne hirviön uhriksi. Totalitaristisia pyrkimyksiä on syytä vastustaa silloinkin, kun ne palvelevat omia

poliittisia mieltymyksiä, ja muuallakin kuin Unkarissa ja Puolassa.” (Jussi Halla-aho, ps)

Kummassakin sitaatissa kaltevan pinnan argumentti on hyvin selkeä. Jos Mäenpään syytesuoja puretaan ja tätä syytetään kansanryhmää vastaan kiihottamisesta, tulee vastaavia tilanteita lisää ja kaikkien kansanedustajien puheet joutuvat suurennuslasin alle. Rima kansanryhmää vastaan kiihottamisesta syyttämiseen alenee ja vääjäämättä kaikkien sananvapaus kapenee. Väitteitä voi tulkita myös niin, että Mäenpään retoriikan kaltainen ”vihapuhe” on yleistä ja jos tähän aletaan kiinnittää huomiota nyt, olisi paljon muitakin tapauksia, joihin pitäisi kiinnittää huomiota.

Sekä Mäkelä että Halla-aho maalaavat kielikuvillaan voimakkaan uhkakuvan syytesuojan purkamisen seurauksista. Mäkelä vertaa Mäenpään syytesuojan purkua pandoran lippaan avaamiseen, kun taas Halla-aho puhuu kynnyksen ylittämisestä ja hirviön luonnista. Sekä pandoran lipas että hirviö viittaavat pahuuteen ja mytologiaan. Näillä metaforilla vedotaan pelon tunteeseen, joka syntyy uhkaavasta tuhosta tai pahuudesta tai niiden mielikuvasta. Pelon tunne on voimakas, kun uhka kohdistuu itsen tai läheisiin. (Aristoteles 1997, 70–72.) Tätä sekä Halla-aho että Mäkelä hyödyntävät argumentoidessaan, että syytesuojan purkamista puoltavien luoma hirviö tai avattu pandoran lipas aiheuttaa suuria ongelmia myös heille itselleen. Halla-aho viittaa jopa totalitaristisiin pyrkimyksiin. Myös muiden kansanedustajien esittämissä puheenvuoroissa tulee esille totalitarismiviittauksia sekä huolta sananvapauden rajoittamisen aiheuttamasta demokratian murenemisestä.

Tässä osiossa analysoin kyseenalaistavaa vihapuheeseen suhtautumista sekä sitä, millaisia piirteitä ja argumentteja tämän teeman sisällä esitetään. Vihapuhetta ilmiönä ja käsitteenä vähätellään ja jopa uudelleen määritellään. Uhriutuminen on selkeä ja jatkuvasti toistuva piirre. Tässä uhreina nähdään Mäenpää sekä muut, joita vihapuheesta syyllistetään, samalla kun vihapuheen ”kyttääjät” rajoittavat uhrien sananvapautta poliittisin, jopa totalitaristisin, motiivein. Lähestymistapa vihapuheen ja sananvapauden risteykseen on siis se, että esimerkiksi Mäenpään vieraslajivertaus on liian kevyt peruste sananvapauden rajoittamiseen. Tärkeimmät retoriset keinot tälle suhtautumistavalle ovat metafora, kaltevan pinnan argumentti ja toisto.

Puolustavaa suhtautumistapaa edustavat pääsääntöisesti perussuomalaiset. Analyysitulokseni vastaavat Ruotsalaisen (2018) tutkimustuloksia, jotka kertovat

perussuomalaisten suhtautumisesta vihapuheeseen. Myös Ruotsalainen on löytänyt kaksi selkeästi toistuvaa piirrettä perussuomalaisten vihapuheeseen liittyvästä retoriikasta. Nämä ovat vihapuhe-käsitteen kyseenalaistaminen ja uudelleenmäärittely, sekä uhriutuminen. Ruotsalaisen tutkimusaineistona toimi Perussuomalaiset-puoluelehti vuosilta 2004–2015, sekä lokakuussa 2015 pidetty eduskunnan täysistunto. Vertaamalla tutkimuksia voi todeta, että perussuomalaisten vihapuheretoriikka on pysynyt samanlaisena vuosia, ja se toistuu eri foorumeilla.

4.2.3 Varovainen suhtautuminen

Suhtautumisjaotteluni kolmas teema on varovainen suhtautuminen, jossa on piirteitä sekä torjuvasta että puolustavasta suhtautumisesta. Tälle suhtautumistavalle ominaista on vihapuheen ja Mäenpään vieraslajikielikuvan paheksuminen mutta myös varovainen suhtautuminen sananvapauden rajoittamiseen ja syytesuojan purkamiseen.

Osa tuomitsee jyrkästi vihapuheen ja Mäenpään vieraslajivertauksen, mutta samalla kokee syytesuojakeskustelun ja asian ympärille muodostuneen kohun liiallisena:

”-- Aivan aluksi totean, että henkilökohtaisella tasolla pidän edustaja Mäenpään vieraslaji-puhetta törkeänä ja moitittavana. Tuomitsen kaikki tällaiset puheet jyrkästi ja katson, että eduskunnan on puututtava sellaisiin omalla arvovallallaan, ja näin käsittäakseni myös on tapahtunut. -- Tämän sanottuani ilmoitan, että en itse aio äänestää edustaja Mäenpään syytesuojan murtamisen puolesta. Arvioisin tilannetta eri tavoin, jos Mäenpää olisi vaikkapa kehottanut joukkotuhontaan tai kapinaan maan laillista hallitusta vastaan, mutta nyt ei ole kyse siitä. Kyse on huonosta, moitittavasta rasistisesta kielikuvasta.” (Mikko Kärnä, kesk)

Mikko Kärnä aloittaa puheenvuoronsa selittämällä, että hän henkilökohtaisesti vastustaa vihapuhetta jyrkästi ja paheksuu Mäenpään puhetta. Tämän jälkeen hän kuitenkin kieltäytyy kannattamasta syytesuojan purkua, koska puhe ei ollut yhtä vakavaa kuin joukkotuhontaan tai kapinaan kehottaminen. Tilli (2020) argumentoi analyysissään, että Kärnä'n puheenvuoro on ongelmallinen rasismien kannalta, koska Kärnä'n mukaan vain joukkotuhontaan tai kapinaan kannustaminen on vakavaa ja ”oikeaa” rasismia. Lainsäädännöllisesti nämä piirteet kuuluvat törkeän kansanryhmää vastaan kiihottamisen tunnusmerkistöön (Rikoslaki 2011/511, 11 luku § 10a), mikä Kärnä'n puheissa nostaa syytesuojan purkamisen kynnyksen oikeudellisestikin korkealle. Mäenpään puhetta Kärnä kuvaa huonona ja moitittavana kielikuvana, mikä antaa puheesta melko vaarattoman kuvan. Tilli (2020) kuitenkin

huomauttaa, että analogisesti vihjaus vieraslajeista ja niiden tuhonnasta on esimerkki etnisten ryhmien systemaattisesta tuhoamisesta.

Kimmo Kiljunenkin tuomitsee vieraslajivertauksen, mutta samalla kutsuu sitä Juha Mäkelän (ps) tavoin vitsiksi:

”-- Me nyt täällä puhumme edustaja Mäenpään spontaanista heitosta, kieli poskella puhumisesta tai huonosta vitsistä, joita varmasti Ilmajoen markkinoilla kuuluu, mutta ne ovat loukkaavia sanoja sekä Ilmajoen markkinoilla että täällä täysistuntosalissa, ja ne muotoilut, mitä te käytitte, loukkaavat toista ihmistä ja ne loukkaavat nimenomaan myöskin toisia suomalaisia. Kyse on vihapuheesta sen perimmäiseltä sisällöltään.” (Kimmo Kiljunen, sd)

”Spontaaninen heitto”, ”kieli poskella puhuminen” ja ”huono vitsi” ovat kaikki humoristisia ja harmittomia puhetyylejä. Näillä sanoilla Mäenpään puheen kuvailu antaa siitä harmittoman kuvan. Vaikka suhtautuminen on paheksuva, on rassistien vitsien salliminen ja niiden pitäminen pelkkinä harmittomina vitseinä ongelmallista ja rasismia ylläpitävää. Kiljunen viittaa Ilmajoen markkinoiden ja eduskuntasalin erilaiseen puhekuulttuuriin, joista ensimmäisessä rassistiset vitsit ovat yleisiä ja jälkimmäisessä eivät, mutta kummassakin ne ovat loukkaavia. Kiljunen painottaa sanaa ”loukkaava” toiston avulla. Viimeisessä virkkeessä vihapuhe määritellään eritoten loukkaavana puheena.

Osassa puheenvuoroista painotetaan sitä, ettei vihapuhetta ole laissa selkeästi määritelty:

”-- Minun mielestäni vihapuhetta ei ole selkeästi määritetty laissa. Se on toki väärin. Jokaisen pitää miettiä, mitä suustaan päästää, mutta itse kokisin, että ensimmäisen kauden edustaja hakee omat rajansa ja kaikkeen ei tulisi tarttua siten kuin täällä on nyt tartuttu. Olin itse sen kuulemassa, ja sen takia myös puolustan sitä, mitä kuulin.” (Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne)

Vihapuhe-käsitteen epämääräisyyden lisäksi Antti Rinne vetoaa Mäenpään ensikertalaisuuteen kansanedustajana. Vaikka ”jokaisen pitää miettiä, mitä suustaan päästää”, pitäisi Mäenpäätä ymmärtää ja sallia tälle virheiden tekeminen ja rajojen hakeminen.

Varovaisessa suhtautumisessa esiin nousee erityisen vahvasti lainsäädäntöön vetoaminen. Osa puhujista painottaa prosessin oikeudellisuutta ja vaatii, ettei syytesuojaa politisoitaisi liikaa, eikä prosessiin sotkettaisi henkilökohtaisia mielipiteitä. Näin tekee esimerkiksi Heikki Vestman:

”-- Käsittelyssä olevassa asiassa on kyse siitä, tulisiko perustuslaissa säädetty kansanedustajan syytesuoja murtaa edustaja Mäenpään valtiopäivillä pitämän puheenvuoron johdosta. Kysymys on oikeudellinen, ei poliittinen. On hyvin valitettavaa, että tässäkin keskustelussa on yritetty politisoida oikeutta. Asiassa ei ole siis kyse siitä, pitääkö henkilökohtaisesti sanottua puheenvuoroa tuomittavana. Henkilökohtainen mielipiteeni on, että puheenvuoro oli asiaton ja moitittava. Tässä asiassa on kyse perustuslain tulkinnasta. Juristina ja perustuslakivaliokunnan jäsenenä suhtaudun käsiteltävään kysymykseen myös siten.” (Heikki Vestman, kok)

Kuten Vestman painottaa, kytkeytyy syytesuojan purkaminen vahvasti lainsäädäntöön ja perustuslakiin, sekä niiden tulkintaan. Ethokseen vetoaminen tulee selkeänä esiin, kun Vestman mainitsee rooleistaan juristina ja perustuslakivaliokunnan jäsenenä. Vaikka Vestman mainitsee oman henkilökohtaisen mielipiteensä asiaan, moni muu edustaja kieltäytyy tästä ja yrittää palauttaa vihapuhekeskustelun puhtaasti lainsäädännöllisiin lähtökohtiin.

Analyysi osoittaa, että osa kansanedustajista suhtautuu paheksuvasti vihapuheeseen ja Mäenpään tapaukseen, mutta ottaa varovaisen linjan tuomittavuuden suhteen. Osa edustajista painottaa vihapuhe-käsitteen epämääräisyyttä ja osa kuvaa Mäenpään vieraslajivertautusta huonona vitsinä tai kokemattomuuden aiheuttamana virheenä. Varovaiselle suhtautumiselle ominaista on lainsäädäntöön vetoaminen ja halu palauttaa politisoitunut vihapuhekeskustelu oikeudelliseen kontekstiin. On kuitenkin huomattava, että lakeja säädetään politiikan kautta, ja poliittinen päätöksenteko heijastaa ja ohjaa yhteiskunnan arvoja.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksessa olen selvittänyt retorisen analyysin keinoin sitä, miten Suomen eduskunnassa keskustellaan vihapuheesta. Lähestyin aihetta kahdesta näkökulmasta, jotka olivat vihapuhe-käsitteen ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan -rikosnimikkeen suhde sekä vihapuheeseen suhtautuminen.

Tutkimukseni osoittaa, että rikosnimike kiihottaminen kansanryhmää vastaan sekä sen yhteys vihapuheen käsitteeseen ovat epäselviä. Vaikka kansanedustajien käsitykset ovat paikoitellen varsin yhteneviä, on niiden välillä kuitenkin eroja. Erilaista sanojen käyttöä saattaa esiintyä epä johdonmukaisesti jopa saman puhujan puheenvuoroissa. Vihapuheen ja kansanryhmää vastaan kiihottamisen muodostamaa sanaparia käytetään aineistossa kolmella eri tavalla: lähes synonyymeinä, melko erillisinä sekä sisäkkäisinä. Jotkut edustajista samaistavat käsitteet puhumalla niistä samassa yhteydessä, käyttämällä niitä ristiin ja kuvailemalla niitä samalla tavalla. Vaikka käsitteitä ei nähdä täysin identtisinä, kiihottaminen kansanryhmää vastaan vaikuttaa kattavan vihapuheen käsitteen. Erityisen mielenkiintoinen löytö oli se, että osa kansanedustajista samaistaa myös rasismien vihapuheeseen ja kansanryhmää vastaan kiihottamiseen. Toisessa määrittelytavassa vihapuhe ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan erotetaan toisistaan esimerkiksi listaamalla ne erikseen. Täysin erillisiä ne eivät kuitenkaan ole, vaan käsitteillä nähdään samoja piirteitä ja käyttötarkoituksia. Viimeinen löytämäni käyttötapa on nähdä vihapuhe kattokäsitteenä, jonka alle kansanryhmää vastaan kiihottaminen sijoittuu. Osa pitää kansanryhmää vastaan kiihottamista vihapuheen vakavimpana muotona, kun taas osan mielestä se on vain yksi vakavimmista.

Myös suhtautuminen vihapuheeseen sekä Juha Mäenpään esimerkkitapaukseen vaihtelee. Analyysissä jaoin tulokset kolmeen tyyppiin: torjuvaan, puolustavaan ja varovaiseen suhtautumiseen. Torjuvassa suhtautumisessa vihapuhe koetaan uhkana yhteiskunnalle ja ihmisille. Yhteiskunnan kannalta vaarassa ovat sananvapauden, demokratian, yhdenvertaisuuden ja ihmisoikeuksien kaltaiset peruseriaatteen, kun taas ihmisille vihapuhe aiheuttaa pelon, ahdistuksen, lamaantumisen ja hiljentymisen kaltaisia reaktioita. Lähestymistapa vihapuheen ja sananvapauden solmukohtaan on se, että sananvapautta suojellaan puuttamalla vihapuheeseen. Mäenpään vieraslajivertaus nähdään törkeänä ja loukkaavana vihapuheena sekä syytesuojan purku oikeutettuna. Retorisesti merkittävä

tehokeinoja ovat vihapuheen uhkaavuutta lisäävät sanavalinnat sekä haluttuja seikkoja korostava toisto. Myös yleisiin arvoihin vetoamista hyödynnetään.

Puolustavaa suhtautumista ilmentävät puheenvuorot, joissa vihapuhe nähdään liian epäselvänä käsitteenä sekä poliittisena välineenä, jolla hiljennetään ja jahdataan väärää mielipidettä edustavia. Mäenpään vieraslajivertaus esitetään huonona vitsinä tai inhimillisenä vahinkona, joka käsittely on paisunut liian isoon mittakaavaan. Vihapuheeseen ilmiönä suhtaudutaan lievän negatiivisesti, mutta käsitteen suhtaudutaan kyseenalaistuksen ja uudelleenmäärittelyn kautta. Vihapuhe-käsitteen käyttö ja esimerkiksi Mäenpään syytesuojan purkaminen uhkaavat sanan- ja mielipiteenvapautta sekä moniäänistä demokratiaa. Merkittävin retorinen tyylikeino on metafora. Tämän lisäksi aineistossa esiintyi toistoa ja kaltevan pinnan argumentteja.

Varovainen suhtautuminen yhdistää kahden aiemman suhtautumistavan piirteitä. Vihapuhe ja Mäenpään vieraslajivertaus koetaan moraalisesti paheksuttavana, mutta lainsäädännöllistä tuomittavuutta kyseenalaistetaan. Mäenpään puhetta kuvataan huonona ja moitittavana vitsinä sekä kokemattomuudesta johtuvana lipsahduksena, johon tulee suhtautua ymmärtäväisesti. Esille nostetaan myös vihapuhe-nimikkeen puuttuminen lainsäädännöstä. Osa puhujista vaatii, että vihapuhekeskustelu depolitisoitaisiin ja keskityttäisiin enemmän perustuslain tarkasteluun, koska vihapuhe linkittyy vahvasti perusoikeuksiin.

Tutkimustulokset osoittavat, että vihapuhe ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan eivät ole selkeitä käsitteitä, joista olisi yhteistä ymmärrystä. Ei ole siis ihme, että aihe on politisoitunut, eikä johdonmukaisia toimintamalleja voida muodostaa. Pitkään on puhuttu siitä, tulisiko vihapuhe lisätä Suomen lainsäädäntöön. Näyttäisi siltä, että ainakin jonkinlainen termien selvennys ja lainsäädännön muuttaminen on tarpeen, sillä nykyisessä muodossaan kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja vihapuhe ovat vaikeasti ymmärrettäviä käsitteitä lainsäätäjille itselleenkin. Sananvapautta ei voi prosessista kuitenkaan sivuuttaa, sillä perusoikeuksia ei voi rajoittaa kuin erittäin hyvästä syystä.

Kandidaatintutkielman puitteissa vihapuhe-käsitteen tarkastelu jää eittämättä pintapuoliseksi. Aiheesta olisi aiheellista tehdä jatkotutkimusta etenkin, kun vihapuhe-rikosnimikkeen tarpeellisuutta mietitään. Tutkimus vihapuheen käsitteen sekä kiihottaminen kansanryhmää vastaan -rikosnimikkeen käytöstä erilaisissa konteksteissa ja erilaisia

tutkimusmenetelmiä hyödyntäen voisi lisätä tarpeellista ymmärrystä aiheesta. Vihapuhetutkimus on lisääntynyt viimevuosina, mutta lisää tutkimustietoa tarvitaan myös ilmiön vaikutuksista ja olemuksesta.

LÄHTEET

- Aristoteles. 1997. *Retoriikka/Runousoppi*. Suomentanut Sihvola, Juha; Hohti, Paavo & Myllykoski, Päivi. Helsinki: Gaudeamus.
- Chetty, Naganna & Alathur, Sreejith. 2018. Hate speech review in the context of online social networks. *Aggression & Violent Behavior* 40:3, 108–118.
- Euroopan ihmisoikeussopimus 1999/63. Haettu 15.3.2021 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>
- Euroopan komissio. 22.6.2020. The code of conduct on countering illegal hate speech online. Haettu 20.3.2021. osoitteesta https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1135
- Euroopan unionin neuvosto. 2008. Council framework decision 2008/913/JHA of 28th November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law. Haettu 15.3.2021 osoitteesta <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:133178>
- Hiilloskorpi, Henriikka. 24.6.2020. Eduskunta käsittelee historiallista tapausta – 5 kysymystä ja vastausta, kuinka Juha Mäenpään vieraslajipuhe eteni syytesuojäänestykseen. Haettu 15.3.2021 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11413693>
- Hopsu, Inka. 19.3.2021. Vihapuheen torjunta vaatii tiukempaa lainsäädäntöä [blogikirjoitus]. Haettu 15.5.2021 osoitteesta <https://www.vihreat.fi/ajankohtaista/vihapuheen-torjunta-vaatii-tiukempaa-lainsaadantoa/>
- Kervinen, Elina. 26.6.2020. Eduskunta ei antanut lupaa syyttää Juha Mäenpäättä – Näin kansan-edustajat äänestivät. *Helsingin Sanomat*. Haettu 15.3.2021 osoitteesta <https://www.hs.fi/politiikka/art-200000652992.html>
- Knuutila, Aleks; Kosonen, Heidi; Saresma, Tuija; Haara, Paula & Pöyhtäri, Reeta. 2019. Viha vallassa: vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Valtioneuvoston kanslia. Haettu 14.2.2021 osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161812>
- Kopytowska, Monika & Baider, Fabienne. 2017. From stereotypes and prejudice to verbal and physical violence: hate speech in context. *Lodz Papers in Pragmatics* 13:2, 133–152 Haettu 1.3.2021 osoitteesta <https://search-proquest-com.ezproxy.jyu.fi/docview/1982844509>
- Korhonen, Nita; Jauhola, Laura; Oosi, Olli & Huttunen, Hannu-Pekka. 2016. ”Usein joutuu miettimään, miten pitäisi olla ja minne olla menemättä.” Selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. *Selvityksiä ja ohjeita 7/2016*. Oikeusministeriö. Haettu 8.3.2021 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76633/omso_7_2016_vipu-raportti_158_s.pdf
- Korkala, Henna & Laakkonen, Johanna. 22.4.2021. 150 000 vihapuheviestiä kuukaudessa, suurin osa niistä keskustelupalstoilla – tuore raportti paljastaa, millaista vihapuhe on Suomessa. Haettu 18.5.2021 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11894615>
- Kotimaisten kielten keskus. Kielitoimiston sanakirja: hakusana *lillukanvarsi*. Haettu 11.5.2021 osoitteesta <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/lillukanvarsi>
- Martin, James. 2013. *Politics and rhetoric: a critical introduction*. London: Routledge.
- Mäenpää, Juha. 2019. Täysistunnon puheenvuoro PTK 16/2019 vp. Haettu 25.3.2021 osoitteesta

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Puheenvuoro/Sivut/PUH_16+2019+3+225+225.aspx

- Neuvonen, Riku. 2015. Vihapuheen kehitys Suomessa. Teoksessa Euroopan Ihmisoikeustuomioistuin & Neuvonen, Riku (toim.). *Vihapuhe Suomessa*. Helsinki: Edita. 26–281.
- Nuotio, Kimmo. 2015. Vihapuheen rikosoikeudellinen sääntely. Teoksessa Euroopan Ihmisoikeustuomioistuin & Neuvonen, Riku (toim.). *Vihapuhe Suomessa*. Helsinki: Edita. 139–164.
- Perelman, Chaïm. 1996. *Retoriikan valtakunta*. Suomentanut Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.
- Perustuslaki 1999/731. Haettu 25.4.2021 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Poliisi. Viharikokset. Haettu 1.2.2021 osoitteesta <https://poliisi.fi/viharikokset>
- Pöyhtäri, Reeta & Kontula, Matleena. 2013. Vihapuhe ja sananvapaus. Teoksessa Pöyhtäri, Reeta; Haara Paula & Raittila, Pentti. *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampereen yliopist: Tampere University Press. 26–72. Haettu 10.2.2021 osoitteesta <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-9249-5>
- Raita-aho, Sanna. 17.5.2021. Ehdokkaita jättäytynyt pois kuntavaaleista verkon kärjekkään keskustelun ja vihapuheen takia. *Helsingin Sanomat*. Haettu 18.5.2021 osoitteesta <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007980512.html>
- Rask, Riikka. 2021. Vihapuhe Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön valossa. Teoksessa Ervo, Laura; Lahti, Raimo & Siro, Jukka (toim.). *Perus- ja ihmisoikeudet rikosprosessissa*. Helsinki: Helsingin hovioikeus. 265–295. https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovi_oikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/perus-ja_ihmisoikeudet_rikosprosessissa_2012/MQgvxtts7/Perus-ja_ihmisoikeudet_rikosprosessissa_2012.pdf#page=264
- Rikoslaki 2011/511. Haettu 16.2.2021 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- Ruotsalainen, Maria. 2017. ”Vihapuheen” nousu julkisessa keskustelussa. Teoksessa Palonen, Emilia & Saresma, Tuija (toim.). *Jätkät ja jytkyt: Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere; Vastapaino. 180–197.
- Ruotsalainen, Maria. 2018. Tracing the concept of hate speech in Finland. Teoksessa Kovala, Urpo; Palonen, Emilia; Ruotsalainen, Maria & Saresma, Tuija (toim.), *Populism on the loose*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja, 122. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 213–230. Haettu 14.3.2021 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7401-5>
- Saresma, Tuija; Pöyhtäri, Reeta; Kosonen, Heidi; Haara, Paula & Knuutila, Aleks. 2020. Poliittisten toimijoiden kokema vihapuhe sukupuolittuneena poliittisena väkivaltana. *Sukupuolentutkimus*, 33:4, 18–38.
- Stenroos, Maria; Sundman, Robert; Hanhinen, Hanna & Uusitalo, Kaisa. 23.1.2020. Valtakunnansyyttäjä pyytää eduskunnalta lupaa asettaa perussuomalaisten Juha Mäenpää syytteeseen – Jussi Halla-aho: Tulemme estämään syyteoikeuden. Haettu 15.3.2021 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11172099>
- STT. 18.2.2021. Uhrin sukupuoli voi jatkossa koventaa rangaistusta rikoksesta. Haettu 20.3.2021 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11797932>
- Suomen EU-edustusto. 18.2.2021. Komissiolta Suomelle EU:n lainsäädännön noudattamista koskevia muistutuksia. Haettu 6.4.2021 osoitteesta https://ec.europa.eu/finland/news/infringements_210218_fi

- Tilli, Jouni. 2020. Vieraslajit ja demokratian viholliset eduskunnassa. Haettu 25.3.2021 <https://politiikasta.fi/vieraslajit-ja-demokratian-viholliset-eduskunnassa/>
- van der Burg, Wibren. 1991. The slippery slope argument. *Ethics*, 102:1, 42–65. Haettu 30.3.2021 osoitteesta <http://www.jstor.org/stable/2381721>
- Virta, Sirpa. 2007. Valtion vastuu ja tehtävät: verotuksesta terrorismin torjuntaan. Yhteiskuntatieteellisen tietokannan julkaisu 5, 2007. Haettu 11.5.2021 osoitteesta https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietokanto/julkaisut/julkaisusarja/fsdjs05_valtio.pdf
- Waldron, Jeremy. 2012. The harm in hate speech. Cambridge, Mass: Harvard University Press. Haettu 20.2.2021 osoitteesta <http://search.ebscohost.com.ezproxy.jyu.fi/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=597462&site=ehost-live>
- Walton, Douglas. 1992. *Slippery slope arguments*. New York: Oxford University Press.
- Wiesner, Claudia; Haapala, Taru & Palonen, Kari. 2017. *Debates, rhetoric and political action: practices of textual interpretation and analysis*. New York: Palgrave Macmillan. Haettu 29.4.2021 osoitteesta <https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=4785211>
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu. 2020. Selvitys afrikkalais-taustaisten henkilöiden kokemasta syrjinnästä. Haettu 7.5.2021 osoitteesta <https://syrjinta.fi/documents/25249352/54194549/Selvitys+afrikkalaistaustaisten+henkil%C3%B6iden+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+%28PDF%2C+2204+kat%29.pdf/bf20c659-b284-db04-689e-ab78895226af/>

LIITE 1

PTK 102/2020. Pöytäkirjan asiakohta 3 eduskunnan täysistunnosta keskiviikkona 24.6.2020., jolloin käsiteltiin valtakunnansyyttäjän syyttämislupaa koskeva pyyntö asettaa kansanedustaja syytteeseen. Saatavissa sähköisenä eduskunnan verkkosivuilla:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_102+2020+3.aspx